

Odločil se je za mater in slovensko dušo

Peter Handke Fabjan Hafner v tekstu *Oha, sivec!* razmišlja o Handkejevem slovenstvu

»*Slowenisch kann ich nicht schreiben. Es ist die Sprache meiner Mutter, doch meine Mutter ist gestorben* [Slovensko ne znam pisati. To je jezik moje matere, vendar je moja mati umrla] ...« je zapisal avstrijski pisatelj Peter Handke v pismu Gustavu Janušu. Kljub kontroverznim političnim stališčem je Peter Handke pisatelj velikega formata. Slovence je poleg njegove literature od vedno vznemirjalo tudi njegovo izgubljenost, a vendarle prisotno slovenstvo.

VALENTINA PLAHUTA SIMČIČ

Težko bi rekli, da slovenskega dela Handkejeve osebnosti in ustvarjanja ne poznamo dovolj. Nasprotno – o njem vemo veliko. Nazadnje je zgodbo slovenskega dela svoje družine avstrijski pisatelj priklical pred bralce v delu *Še vedno vihar*, ki ga imamo v slovenskem prevodu in so ga postavili tudi na oder ljubljanske Drame. A kljub temu je vedno zanimivo o tem izvedeti še kaj več. To pot nam vpogled v slovenskega Handkeja ponuja koroški prevajalec Fabjan Hafner. Pri Celovški Mohorjevi so izdali knjigo *Oha, sivec!*, v kateri je objavljen Hafnerjev govor, ki ga je imel ob podelitvi Einspielerjeve nagrade Handkeju 6. novembra 2013.

Tekst je kratek in jedrnat, tudi nekoliko poetičen in precej čustven, in je, kot rečeno, nastal ob posebni priložnosti, a kljub temu je priročen, da si lahko iz njega »izposodimo« Hafnerjevo vizijo slovenskega Handkeja. Pisec v uvodu pravi, da je ta govor potovanja po tematskem področju Koroške, koroških Slovencev, odpora in zgodovine.

Handke kot vlečni konj

Gregor Sivec je bilo ime Handkejevemu dedu, v hiši katerega v podjurski Stari vasi pri Grebinju se je Handke rodil 6. decembra 1942. Tu smo že pri naslovu govora – *Oha, sivec!* –, ki je dvoumen in nakazuje po eni strani priimek slovenskega dela Handkejeve družine, po drugi pa je Handke po Hafnerju »sivec«, vprežni, vlečni konj, ki je ponesel ime slovenske literature v svet. Kajti Peter Handke ni samo izjemen pisatelj, je tudi prevajalec – ne samo iz angleščine, francoščine,

stare grščine, srbsčine in hrvaščine, temveč tudi iz slovenščine.

Druga knjiga, ki jo je v življenju prevedel, je bila Lipušev roman *Zmote dijaka Tjaža*. Ne po naključju, kajti Florjana Lipuša je Handke spoznal v malem lemenatu na Plešivcu. V tem delu je, kot je razkril v pogovoru z Erichom Prunčem, našel veliko sebe: »Do tega prevoda je prišlo tako, da se mi je po prvih dveh, treh stavkih *Zmot dijaka Tjaža* zazdelo, da je to slovenski svet, ki sem ga vedno nosil v sebi in ga je končno nekdo jezikovno oblikoval.« Ta prevod, skupno delo Petra Handkeja in Helge Mračnikar, je sprožil razmah pisanja v slovenskem jeziku, kakršnega pred – in žal tudi po tem – na avstrijskem Koroškem ni bilo, ugotavlja Hafner.

Njegov drugi slovenski prevajalec je po Handkejevih besedah edini genij, ki ga je kdaj srečal – Gustav Januš. V nemščino je prelil zajeten kup njegovih knjig. To pa še ni vse. Da se Handke vztrajno zavzema za uveljavitev literature koroških Slovencev, dokazuje tudi to, da je za Lipuša, Januša, Majo Haderlap, Janeza Strutza in tudi Hafnerja kot član žirij priskrbel nekatere pomembne literarne nagrade, denimo Petrarkovo.

Odhod in vrnitev

Nadalje Hafner v svojem govoru razmišlja, kako se je razvijal Handkejev odnos do slovenstva v

njegovem življenju. Ko je nekoč navajal svoje najljubše besede, je navedel tudi dve slovenski – *hrepenenje* in *domotožje*. Po Hafnerju označujeta temeljni smeri Handkejevega pisanja: odhod in vrnitev. Handke je menda večkrat potrdil, da je bil njegov prvi jezik slovenščina (čeprav njegov brat Hans pravi, da je doma nikoli niso govorili), vendar se je nekoliko kasneje, v šolskih letih na Plešivcu, počutil kot »nekdo drug«, spadal je med tiste, ki so domači manjšini, ki je govorila neki slovanski jezik, priporočali, naj se vendar preseli v deželo, kjer govori ta jezik večina.

V odlomkih iz Handkejevega pisanja in izjav, ki jih navaja Hafner, je razvidno, da je v devetdesetih letih prejšnjega stoletja trdil, da ni Slovenec, niti na pol, leta 2008 pa je v pogovoru s Katjo Gasser povedal: »Saj je pravzaprav nenavadno, da se nekdo, ki ima nemškega očeta, odloči za slovenščino ... kot dušo. Da sem se tako rekoč odločil proti svojemu očetu in za svojo mater.« In potem je tukaj že novo vprašanje, koliko je bilo slovenstva v njegovi materi. Handke je po Hafnerju skozi čas opazoval, kako slovenstvo iz nje izhlapeva.

Odločilna za Handkeja sta materina brata, ki sta padla v vojni. Materino pripovedovanje o padlih bratih je eden najmočnejših vtisov Handkejevega otroštva. Še

posebej o starejšem, Gregorju, ki je napisal knjigo o sadjarstvu in se šolal v Mariboru ter bil prepričan Jugoslovan. Handke ohranja nekakšno nevidno vez z njim – ter se z njim celo istoveti. Spet iz pogovora s Katjo Gasser: »Njegovo knjigo o sadjarstvu imam še vedno pri sebi doma, tam, kjer zdaj živim, blizu Pariza. Lebdí tam zgoraj pod stropom in tja gor se oziram vsak dan, na slovenske opise jabolk in hrušk.«

Drugi pomemben Gregor v njegovem življenju je bil omenjeni ded, ob katerem je odraščal in ki

»Ne znam pisati v slovenščini. Je materin jezik, ampak mati je umrla ...«

PETER HANDKE

je bil njegov učitelj. Še en zaveden Slovenec, ki je na plebiscitu leta 1920 glasoval za priključitev Jugoslaviji in bil zaradi tega deležen groženj s smrtjo. V enem od pogovorov je Handke priznal, da se sam s sabo pogosto pogovarja v narečju in preklinja tako, kot je preklinjal njegov ded. V delu *Izguba podobe* pa pravi, da »ded poje iz daljave in čeprav pesmi ne sliši, jo pozna«.

Na podlagi povedanega ne more biti nič nenavadnega, da se

v Handkejevem opusu pojavljajo dela, v osrčju katerih je slovenstvo. Dve najbolj znani sta pripoved *Ponovitev* in drama *Še vedno vihar*. Še posebej slednja, v njej se Handke srečuje z duhovi umrlih prednikov, govori o partizanstvu in evropski zgodovini.

Hafner svoje razmišljanje o Handkeju in Slovencih sklene s tremi besedami: *Samarkánd, Stara vás in samará*. Prvo je napol bajeslovno uzbeško kamnito mesto ob veliki Svilni cesti, drugo Handkejeva domača vas, tretje arabski glagol, ki pomeni »preživljati noč s pripovedovanjem«. Vse tri skupaj pa označujejo Handkejevo *Deveto deželo*, sklene Hafner.

Nori gobar

Izšel je tudi nov prevod Handkeja, in sicer je njegov *Versuch über den Pilznarren* poslovenila Amalija Maček,

izšel pa je pri Mohorjevi družbi Celovec pod naslovom *Poskus o norem gobarju*. Poskusi so Handkejeva pentalogija, *Poskus o norem gobarju* je peti, sklepni del. To ni prvo njegovo delo, ki postavlja v ospredje gobarja – imamo ga že v knjigi *Lucie v gozdu z oneti* pa še kje. *Poskus* označujejo kot esej, čeprav je žanr tako neoprijemljiv, da bi ga lahko kvalificirali tudi kako drugače. Vsekakor gre za zelo handkejevsko formo, morda za poskus izuma novega žanra. Nori gobar je pripovedovalčev izginuli mladostni prijatelj, pripovedovalec pa pred bralcem razgrinja razvoj njegove strasti, od otroštva, ko se vse skupaj začne, prek obdobja, ko je gobarstvo potisnjeno na stranski tir, do poznih let, ko goba »ni več le strast, temveč pustolovščina sama po sebi«.

Pri Handkeju se gobarstvo sprevrže v iskanje, kajti najti gobo vedno pomeni iskati jo, predvsem pa se sprevrže v jezikovno iskanje, eksperiment, kako najti jezik, ki je lahko kos tej obsedenosti, norosti, ki vodi osrednji lik stran od ljudi, v globino gozdov, v šuštenje in vršanje dreves, v mah in skrivnostno svetlobo. In seveda iskanje literarne forme, ki lahko nosi tako zgodbo. Nori gobar je dovolj podoben Handkeju, da lahko upravičeno sumimo, da gre pravzaprav za njegov alter ego. Handke s humorjem ubesedi svojo povlečenost, introvertiranost, usmerjenost v neki drug, nečloveški svet, ki ga v tem primeru predstavljajo gobe, in na koncu vrnitev med ljudi.

Pisatelj in prevajalec Peter Handke FOTO REUTERS